

Er du klædt på
til dit arbejdsliv i
efteråret?



Er du klædt på
til dit arbejdsliv i
efteråret?



Forside (/)

Anmeldelse af "100 danske taler"

Mindre mundhuggeri, mere magtfuld tale

Skrevet af



(/michael-
bremerskov-
jensen)

Michael Bremerskov Jensen (/michael-bremerskov-jensen)
(/michael-bremerskov-jensen)
(/michael-bremerskov-jensen)
4 artikler
0 indlæg

Den gode politiske tale skal kunne bevæge tilhøreren. Desværre sker det alt for sjældent. I stedet for effektfulde, substantielle taler, mundhugges politikere om ligegyldigt personfnidder. Ny bog præsenterer 100 udvalgte taler, men er i sig selv et eksempel på, hvor galt det står til. Kun en håndfuld er interessante.

Er du klædt på
til dit arbejdsliv
i efteråret?



Jens Otto Krags åbningstale i 1972. Talen indeholder en af de mest effektfulde afslutninger:

"Jeg takker formanden for, at jeg får lov til at give en meddelelse til tinget. Efter afstemningen i går er den parlamentariske situation uændret. Regeringen fortsætter. Derimod er det ikke nødvendigt, at statsministeren fortsætter. Jeg har længe ønsket at trække mig tilbage, og jeg vil benytte en gunstig lejlighed til at gøre det. Jeg vil senere på dagen have et møde med Hendes Majestæt Dronningen og dér træffe den afgørende beslutning"

Et af hovedproblemerne i det danske demokrati anno 2011 er, at de folkevalgte synes ude af stand til at begejstre vælgerbefolkningen. Når de toner frem på skærmen, bliver det ofte til en omgang mundhuggeri om noget personfnidder. Løkkens bilagsrod, Thornings skattebetalinger, Mette Frederikssens valg af privatskole til sine egne børn, Søren Pinds (for) billige habitter hos Sand, Ole Sohns viden om Moskva-betalinger osv., osv. Pressens overdrevne fokus på personfnidder avler politikerlede. Det er skidt for demokratiet, fordi det fører til, at vi også holder op med at interessere os for rigtig politik og til sidst ikke gider at stemme på valgdagen.

Men det hele er ikke kun mediernes skyld, selv om de ganske vist bærer en stor del af ansvaret. Jeg vil påstå, at danskernes politikerlede også skyldes, at vores folkevalgte simpelthen kommunikerer for dårligt og for kedeligt med os. De holder for mange elendige taler, fordi de tilsyneladende har opgivet talen som et kommunikativt redskab til at overbevise os om deres synspunkter. Det er en skam. Hvis politikerne fortsætter med at fokusere så ensidigt på soundbites og dumsmarte spin-manøvrer på bekostning af den mere sammenhængende og velargumenterende præsentation af deres budskaber, hvilket den gode tale netop kan levere, så vil dansk politik blive et stadig mere trist og kynisk tabloidteater. Vi er nået et godt stykke hen ad den vej allerede efter min smag.

På denne baggrund var jeg derfor glad for at se en ny bog på gaden med titlen *Taler til tiden – 100 danske taler 1835-1972* af Claus Friisberg.

100 danske taler 1835-1972



Taler til Tiden — 100 danske taler 1835-1972
Claus Friisberg

Da jeg selv er taleskriver og historiker, så kan man roligt sige, at jeg i udgangspunktet er positiv over for bogen. Den slags udgivelser bør pr. definition hilses varmt velkommen, idet de bidrager til at imødegå den omsiggribende historieløshed, der ifølge en række "whistleblowers" fra den danske undervisningssektor, hærger blandt nutidens unge, og som efter min ydmyge opfattelse simpelthen udgør gift for vores demokratiske institutioner. Bogen er et ædelt projekt. Claus Friisberg har sat sig for at samle 100 væsentlige taler til at belyse Danmarks historie siden 1835 og frem til vores tilslutning til EF i 1972. Forfatteren har tidligere begået lignende kildesamlinger møntet på historieundervisning i gymnasiet, men på bagsmækken hedder det imidlertid også, at bogen "vil være uomgængelig for den, der vil fordybe sig i det moderne Danmarks historie."

Røvbaldetale på røvbaldetale

Men, men, men. Det kan kildesamlingen slet ikke leve op til. For det første har Vestjysk Kulturforlag ikke ulejligen sig med at skrive noget som helst om, hvem forfatteren er. På nettet har jeg fundet frem til, at Claus Friisberg angiveligt er cand.mag. i historie og religion og tilknyttet Varde Gymnasium. Jeg ved ikke, om det stadig er korrekt, men nogle sætninger om forfatteren er en nødvendighed selv i billige udgivelser. Dernæst hævder Claus Friisberg i forordet, at selv om hovedformålet med talerne er at kaste lys på denne 137 år lange periode i danmarkshistorien, så vil læseren møde mange eksempler på stor talekunst i bogen. Det holder desværre langt fra stik.

Med lidt god vilje vil jeg mene, at 4 eller 5 af talerne kan beskrives som gode taler i betydningen retorisk vellykkede, kommunikativt stærke og fængende på det følelsesmæssige plan. Resten har karakter af mere eller mindre søvndyssende beretninger fra den hedengangne Rigsdag, Folketingets talerstol og diverse offentlige møder. Taler, hvor afsenderen ikke har bekymret sig det fjerneste om modtageren og bare har kørt derud i en uformelig ordstrøm. Altså røvbaldetalen, som jeg plejer at kalde det. Talen, hvor afsenderen bare snakker løs om, hvad hjertet nu er fuldt af i det givne øjeblik uden at anvende nogle af de effektive redskaber fra den klassiske retorik, som ellers har til formål at få mest muligt af det kommunikerede indhold til at sidde fast hos tilhøreren. Her tænker jeg på sådan noget som tretrinsraketter, anaforer, fokusering af budskaber, eksempler, metaforer, indbyggede fortællinger, retoriske spørgsmål osv.

"I de således af folket valgte mænds forsamlinger..."

Claus Friisberg bryder selv med det første grundprincip i al formidling – en fængende indledning. Den første tale er rædselsfuld på grænsen til det uforståelige. Det er juristen og statsministeren i 1853-1854, Anders Sandøe Ørsted, der taler til stænderforsamlingen i Roskilde i 1835. At kalde talen kancellistil er en underdrivelse. Tag dette eksempel:

"I de således af folket valgte mænds forsamlinger skal de adspredte og hinanden så ofte krydsende tanker og ønsker om genstande, det offentlige vel vedkommende, samles, klarlig udvikles, alsidig overvejes, berigtiges, og, om ikke altid forenes i en fælles

overbevisning, dog således gennemarbejdes, at det bliver den suveræne magt lettere at prøve og at vælge det bedste."

Tak for kaffe, og så er gymnasieeleverne vist allerede begyndt at lede efter deres smartphones. Udgangspunktet for at lykkes med en tale er, at man skriver til øret frem for til øjet, og i det lille citat er det især Ørsteds brug af forvægt frem for bagvægt, som gør det vanskeligt for os at forstå ham. Forvægt er karakteriseret ved, at der kommer mange ord før det centrale udsagnsord, og at budskabet som konsekvens bliver præsenteret sent. Ørsted tvinger os til at vente helt til den sidste sætning, før det kommer ("lettere for kongen at prøve og at vælge det bedste"). Det er altid bedre med bagvægt, hvor det centrale udsagnsord og derved hovedbudskabet lanceres som det første. Hvis datidens fornemme, men tunge kancellistil skulle opretholdes, ville citatet formuleret med bagvægt lyde sådan her: "Det bliver den suveræne magt lettere at vælge den bedste tanke og det bedste ønske om de for det offentlige vel vedkommende genstande, når disse adspredte og hinanden så ofte krydsende tanker og ønsker, samles, klarlig udvikles, alsidig overvejes, berigtiges, og, om ikke altid forenes, dog således gennemarbejdes i de af folket valgte mænds forsamlinger." Alene dette lille retoriske fif gør budskabet mere forståeligt.



Anders Sandøe Ørsted, jurist og statsminister i 1853-1854, var en sjældnen mester i uforståelige taler. At læse hans taler er en lang øvelse i gode råd til, hvad man ikke må gøre

Men uanset, hvor meget til øret A.S. Ørsted havde skrevet, ville hans tale have været så godt som umulig at forstå for os i dag, hvis ikke Claus Friisberg havde suppleret den med en historisk indramning, som forklarer læseren, hvad substansen handler om (i dette tilfælde var det indførelsen af rådgivende stænderforsamlinger i Danmark). Men det har forfatteren også gjort, dog kun temmelig nødtørftigt desværre. De forklarende afsnit, som ledsager alle de 100 taler, har nemlig alt for ofte karakter af noget sammenstrøket venstrehåndsarbejde. De er tørre, hvis ikke knastørre, og forfatteren har ikke forsøgt at få de historiske personligheder til at fremstå som

mennesker af kød og blod. Hvis langt de fleste af talerne er uformelige røvbaldetaler, så er de forklarende afsnit leksikalsk røvbaldformidling, som selv den mest farverige og underholdende historielære får svært ved at tilføre liv.

Lehman om skandinavismen

Men så til de få lyspunkter, der trods alt også findes blandt de 100 taler. Den nationalliberale politiker, Orla Lehman, som spillede en helt central rolle ved Grundlovens tilblivelse i 1848/1849, og som i den grad havde ordet i sin magt, er forståeligt nok solidt repræsenteret med tre taler. Den sidste i bogen om skandinavismen – dvs. de nationalliberales ønske om at se Norden forenet som én region i ét politisk rigsfællesskab – er virkelig flot. Nyd her indledningen, hvor Lehmans sprogblomster står i fuldt flor:

"Mine herrer! Det er med frydefuldt sind, med et jublende hjerte, at jeg hilser denne festlige stund; thi den kommer til mig som fredens due med det glade budskab, at tvedragtens og vanheldets tid stunder til ende, den kommer til mig som vårens svale, der forkynder, at den lange fimbulvinter, der rugede over Nordens kraft, flygter for livets lys og lyst."

Smukt, ikke? Personligt kan jeg godt ærgre mig over, at den slags poetiske indledninger er forsvundet helt ud af offentlige taler i dag. Det ville blive betragtet som opstyltet eller urkomisk, hvis nogen forsøgte den slags til et landsmøde eller fra Folketingets talerstol, og det siger noget om, hvor flade i udtrykket vi er blevet i den offentlige diskurs. I dag er det et krav, at politikere taler i øjenhøjde med vælgerne, og det er risikabelt for dem "at gå på vingerne" rent retorisk. Hvis de svinger sig op til noget, der bare minder om Lehman, eksponerer de sig for beskyldninger om at virke højrøvede og elitære. Desværre!



Den nationalliberale politiker, Orla Lehman, som spillede en helt central rolle ved Grundlovens tilblivelse i 1848/1849, er en undtagelse. Hans taler er rigtig gode. Læg fx mærke til sprogblomsten: "... den lange fimbulvinter, der rugede over Nordens kraft, flygter for livets lys og lyst."

Scavenius om monarkiet

Min personlige favorit i bogen er imidlertid den dybt reaktionære godsejer og medstifter af Privatbanken, Peter Brønnum Scavenius,

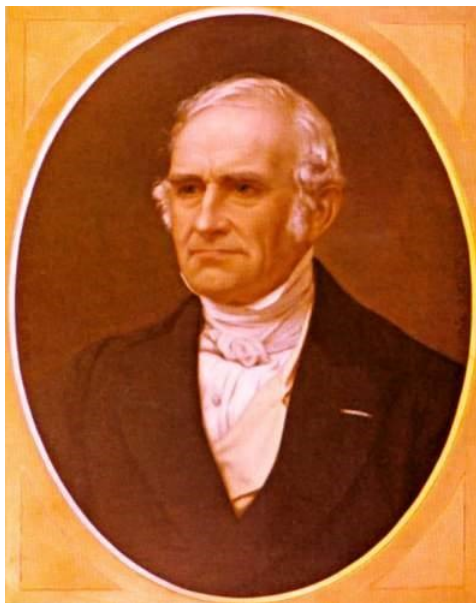
som holder et brag af en tale i den grundlovgivende rigsforsamling i 1849. Her forkynner han med profetisk klarsyn, hvordan det danske monarki vil udvikle sig, hvis Grundloven fratager kongen alle magtbeføjelser. Det skete som bekendt, og det Kongehus vi i dag står tilbage med, ligner til forveksling det skræmmebillede, som Scavenius ridser op. Bolden bliver allerede givet op i overskriften:

"En fri forfatning gør kongen til en pyntet morskabsdukke."

Sådan! Hans forestillinger om kongemagten fremstår naturligvis dybt udemokratiske og forældede i dag, men set med datidens briller må denne Scavenius, der var farfar til Erik Scavenius, have sat fingeren på de ømme punkter hos tilhængerne af den i demokratisk henseende efter datidig målestok meget vidtgående 1849-Grundlov. Om det foreliggende grundlovsudkast og det radikale brud med enevældsperioden fra 1660 til 1849, som grundlovsudkastet indeholdt, siger godsejer Scavenius:

"Allerførst var det mig højst påfaldende, at udkastet helt igennem, med en enkelt undtagelse, udtrykker sig, som om ingen konge var i landet, som om dette tusindårige kongerige var et nyt land, en ganske nylig oprettet stat, som man skulle give en forfatning. Jeg har spurgt mig selv, hvad årsagen til denne ignoreren af det bestående vel måtte være, og jeg har ikke kunnet finde anden mening ud deraf, end at man har villet give til kende, at kongens hele magt skulde anses udgået som en fuldmagt fra rigsforsamlingen, så at han intet havde at opgive, intet at skænke, men kun at modtage. Man har i sin iver for at hindre, at kongen nogensinde skulle kunne gøre ondt, så aldeles bundet hænderne på ham, at han heller ikke bliver i stand til at udrette det mindste godt."

Stærke argumenter og klare budskaber = en god tale! Scavenius stiller de helt rigtige spørgsmål med henblik på at fremmane tvivlen hos de moderate i rigsforsamlingen. Er det klogt at bryde så radikalt med fortiden? Behøver vi at gå helt over i den anden grøft og fratage kongen alle magtbeføjelser? Er det ikke bedre med en mellemløsning? Hans eget forslag om at bevare en modificeret kongelov, hvor det forblev kongen i stedet for ministrene, som bar det politiske ansvar, havde dog ingen chance for at komme igennem, idet rigsforsamlingen på dette sene tidspunkt i grundlovsprocessen i realiteten blot skulle stadfæste det, som Grundlovens giver - Frederik den Syvende - allerede havde indført, herunder princippet om ministeransvar. Scavenius var altså en postomgang for sent på den.



Den reaktionære godsejer og medstifter af Privatbanken, Peter Brønnum Scavenius, holdt et brag af en tale i den grundlovgivende rigsforsamling i 1849. Med en fremsynet, vittig og præcis formulering slog han fast: "En fri forfatning gør kongen til en pyntet morskabsdukke."

Hvad skete der med: oppebie, annamme, hertelag og vankundighed?

Selv om der er langt mellem snapsene i Claus Friisbergs bog, kan de sprogligt interesserede læsere stadig nyde mange af de prægnante og smukke glosser, som blev anvendt på dansk for 150 år siden. Ord, som desværre er forsvundet ud af sproget i dag, men som vi måske, hvis Dansk Sprognævn havde anlagt en mindre leflende og mindre populistisk politik op igennem årene, kunne have bevaret i det skrevne sprog den dag i dag.

Ord som eksempelvis "oppebie", "annamme", "hertelag", "vankundighed", "kuldkaste", "erholde" eller "endrægtig". Jeg har aldrig forstået, hvorfor Dansk Sprognævn ikke har gjort mere for at fastholde gamle ord i sproget samtidig med, at vi igennem de sidste 50 år har importeret ord på livet løs ikke mindst fra den engelsksprogede verden. Dansk ville da have været et meget rigere sprog i dag, hvis vi både havde bevaret de gamle ord og optaget de nye.

Det rigtige udvalg af taler?

Men hvad nu hvis vi prøver at se fuldstændig bort fra talernes kommunikative kvaliteter og deres nytte som pædagogisk redskab til at formidle et stykke danmarkshistorie og i stedet alene fokuserer på deres relevans og repræsentativitet som historiske kilder. Er det så et fyldestgørende udvalg? Hmm.... Som anmelder er det jo let at sidde og kloge sig i baghånden på det punkt, men det virker unægtelig mærkeligt, at grundlæggeren af den danske arbejderbevægelse, Louis Pio, glimrer ved sit fravær, ligesom helt centrale historiske personligheder i denne periode såsom Georg Brandes, Hal Koch og Erik Scavenius ej heller er at finde. Og hvorfor ikke inkludere den måske mest berømte tale i danmarkshistorien overhovedet, som tilfældigvis også er fra bogens periode? Wilhelm Buhls radiotransmitterede "anti-sabotagetale" fra 1942! Her opfordrer den socialdemokratiske statsminister befolkningen til at angive

danske modstandsfolk til den tyske besættelsesmagt. Med andre ord opfordrer Buhl befolkningen til at udlevere deres egne landsmænd til døden! I et af de helt store paradokser i danmarkshistorien blev Buhl tilmed genudnævnt som statsminister i befrielsesregeringen i 1945, og den historie er vel så utrolig og fornuftstridig, at den kunne få selv en urolig dansk gymnasieklasse i 2011 til at spidse ører.

Når alt kommer til alt, skal Claus Friisberg dog stadig have tak for at bringe centrale personer i danmarkshistorien frem fra glemslens mørke. De personer, der figurerer i luftlaget lige under de absolutte superstjerner i vores nyere historie såsom Grundtvig, Stauning og Kaj Munk, og som de færreste vel i dag kan give et blot nogenlunde signalement af. Personer, som Orla Lehman, Estrup, J.C. Christensen, Christmas Møller, Niels Neergaard, Hartvig Frisch, K.K. Steincke, Hans Hedtoft og Thomas Madsen-Mygdal. Sidstnævnte tager i øvrigt prisen for at levere den mest passende formulering i forhold til de udfordringer, som Danmark står overfor i dag.



Thomas Madsen-Mygdal, statsminister 1926-1929 holdt taler, som ingen tør i dag. Det var før opportunismens dage, sådan som vi kender det fra bløde politiske taler i dag

Den liberale Venstre-mand og statsminister fra 1926 til 1929 skulle under økonomiske kriseforhandlinger med De Konservative i 1921 have udtalt:

"Nedad med produktionsomkostningerne, nedad med levedoden og nedad med kravene til andre, men opad med kravene til os selv."

Det er lige netop, hvad politikerne burde sige til os forkælede velfærdsnarkomaner nu om stunder, men som ingen hverken i blå eller rød blok åbenbart har det politiske mod og mandshjerte til at fortælle os. Mit gæt er, at den gradvise forværring af den nuværende økonomiske krise alligevel vil tvinge dem til at fortælle os det inden så længe.

Apropos den nuværende krise fortjener den sidste tale i bogen – statsminister Jens Otto Krag's åbningstale i Folketinget dagen folkeafstemningen om dansk optagelse i EF i 1972 – at blive citeret. Krag spørger her retorisk, hvad Danmark vil i De Europæiske Fællesskaber, hvorefter han svarer følgende:

"Vi vil i det samarbejdende Europa virke for demokrati på alle samfundslivets områder. Lad os benytte det nye Europa til at skabe en verdensdel, der forener det bedste i den europæiske kultur fra det klassiske Hellas og Rom til det moderne, vi selv lever i."

At det netop er Grækenland og Italien, som i kraft af deres lånefinansierede overforbrug gennem flere årtier nu truer med at sende det europæiske samarbejde til tælling, kaster et lidt ironisk skær over Krag's tale i dag. Til gengæld leverede Krag den formentlig mest effektfulde afslutning på en tale, som nogen dansk statsminister har præsteret. Efter Krag var blevet færdig med at tale om EF, og Folketinget på hans opfordring havde udråbt et trefoldigt hurra for Danmark fortsatte statsministeren med følgende besked:

"Jeg takker formanden for, at jeg får lov til at give en meddelelse til tinget. Efter afstemningen i går er den parlamentariske situation uændret. Regeringen fortsætter. Derimod er det ikke nødvendigt, at statsministeren fortsætter. Jeg har længe ønsket at trække mig tilbage, og jeg vil benytte en gunstig lejlighed til at gøre det. Jeg vil senere på dagen have et møde med Hendes Majestæt Dronningen og dér træffe den afgørende beslutning."

Den besked kom fuldstændig bag på pressen og 99% af Folketingets daværende medlemmer, som må have siddet måbende tilbage, da Krag gik ned fra talerstolen. To dage efter trådte Anker Jørgensen til som ny statsminister.

Konklusion: En svær mission der mislykkes

Claus Friisberg har givet sig selv en svær mission. En mission, der består i ved hjælp af 100 taler suppleret med forklarende afsnit og – skal det siges – et rigtig godt noteapparat at gøre tiden fra Grundlovens vedtagelse i 1849 op til Danmarks tilslutning til EF i 1972 interessant og levende for unge mennesker i 2011. Det er et ædelt projekt, men en svær mission, som desværre mislykkes. Historie er som fag i folkeskolen og gymnasiet vigtigere end nogensinde, fordi historieløsheden er på fremmarch og truer vores demokrati, men det bliver ikke gennem bøger som Claus Friisbergs, at det danske undervisningssystem får held til at sætte en modoffensiv ind mod historieløsheden. Ærgerligt!

Hvis man søger efter inspiration til at skrive taler, er der uheldigvis heller ikke meget at hente i bogen. Talerne er ikke udvalgt på grund af deres kommunikationsmæssige eller retoriske kvaliteter, men på grund af de vidnesbyrd, som de rummer om vigtige begivenheder i den nyere danmarkshistorie. Er man på udgik efter råd og anbefalinger til at skrive taler, kan man søge vejledning andetsteds på K-Forum (<https://www.kommunikationsforum.dk/artikler/manual-for-aleskrivere>).

RELATEREDE ARTIKLER

Sig det simpelt (/artikler/bliv-en-bedre-aleskriver) - Folk er skideligeglade med taler. Erkend det, så bliver du en bedre taleskriver. Efterlad dit ego i døren, lyder et ande...

Skriv trofæ-talen i mål (/artikler/guide-til-aleskrivning-fra-dansk-cicero-speechwriting-award-vinder-rune-kier) - Sidste måned var Rune Kier den første dansker til at vinde en Cicero Speechwriting Award. Her kommer hans K-guide til tr...

Giv din stemme

3,8/5

6 stemmer

KOMMENTARER

0 kommentarer

Sortér efter Ældste

Tilføj en kommentar ...

Plugin til Facebook-kommentarer

UDVALGTE JOB (/KOMMUNIKATION-JOB)



OXFAM IBIS
(/kommunikation-job/oxfam-ibis-)

Presserådgiver
(/kommunikation-job/oxfam-)

Frist: 18. august



Miljø- og Fødevareministeriet
Departementet

(/kommunikation-job/miljo-og-)
Kommunikationsrådgiver
(/kommunikation-job/miljo-og-)

Frist: 16. august



Miljø- og Fødevareministeriet
Departementet
(/kommunikation-job/miljo-og-)

Presserådgiver
(/kommunikation-job/miljo-og-)

Frist: 16. august



er realkredit
(/kommunikation-job/dlrkreditas-)
Studentermedhjælper
(/kommunikation-job/dlrkreditas-)

Frist: 10. august



Kommunikationspartner
(/kommunikation-job/staten-og-)

Frist: 9. august



RUDERSDAL
KOMMUNE

**Projektleder (/kommunikation-
job/rudersdal-kommune-**

Frist: 10. august

[Se alle job \(/kommunikation-job\)](#)

[Indryk job \(/kommunikation-job/danmarks-bedste-jobbank-for-kommunikationsjob\)](#)

FØLG OS

Facebook
(<https://www.facebook.com/Kforum>)

Twitter (<https://twitter.com/kforum>)

LinkedIn
(<http://www.linkedin.com/company/kommunikationsforum-a-s>)

Instagram
(<https://instagram.com/kforum/>)

AKTIVITETER

Opslå job
(/kommunikation-job/danmarks-bedste-jobbank-for-kommunikationsjob)
Indryk banner (/banner-

annoncer)
Indsend jobhop (/jobhop)

Skriv for Kforum
(/skrivforkforum)
Om Kforum (/om)

KONTAKT OS

Kommunikationsforum A/S
GL. Kongevej 3E, 4. sal, Baghuset
1610 København V

Telefon: 33 42 21 60
E-mail: info@kforum.dk
(<mailto:info@kforum.dk>)